

Černoušek a bílouškové

„Vyzvedávala jsem sestřiny děti ze školky. Přišla jsem o chvíli dřív, děti ještě obědvaly. Všimla jsem si, že u stolečku v rohu sedí jako jediná malá černošská holčička. Když jsem se na ni ptala svých neteří, smály se a tvrdily, že je hloupá a skoro nemluví,“ líčí na sociální síti své zkušenosti osmadvacetiletá Zuzana.

„Dvojčatům Báře a Kláře ještě není pět a už mají rasové předsudky. Byla jsem z toho v šoku. Nejhorší je, že se k té holčičce, která ještě nemluví dobře česky, podobně chovají i ostatní děti a učitelka to nijak neřeší,“ pokračuje Zuzana. Poradenská psycholožka PhDr. Ivana Halíková potvrzuje, že „samy od sebe“ to děti skutečně nemají. „Děti v předškolním věku ještě nevnímají to, že se někdo liší, jako problém. Důležité je, jak se k jejich otázkám, proč někdo vypadá jinak, postaví dospělí. A nezáleží na tom, jestli to ‚jinak‘ znamená odlišnou barvu kůže, tělesné či smyslové postižení, jizvy po úrazech a spáleninách anebo že nerozumí česky.“

Na jednom z rodičovských fór tvrdí adoptivní maminka jiné černošské holčičky, že s barvou pleti nemá její dcera žádný problém. „Já jsem černoušek a vy jste bílouškové,“ říká stejně samozřejmě, jako by mluvila o tom, že Janička má tmavé vlásky a Hanička světlé. Předsudky

do mysli takto starých dětí vkládáme velmi často my dospělí, nebo jim alespoň pomáháme se tam snadno uhnízdít.

Nedomluví se, je hloupá

Báře, Kláře a dalším dětem ze zmíněné školky se černá holčička s kudrnatými vlásky zdála „divná“ jednak proto, že v městě, kde bydlely, znaly jen tuhle jednu rodinu tmavé pleti. A navíc nikdo v ní nehovořil dobře česky. Jazyková bariéra a větší počet dětí ve třídě mohou být i jedním z důvodů, proč se učitelka nesnažila aktivněji začleňovat holčičku do kolektivu – ostatně někteří psychologové doporučují nechat dítě zpočátku spíš v klidu, aby vnímalo a nasávalo atmosféru a netlačit na zapojení. Tento přístup ale musíme umět ostatním dětem srozumitelně vysvětlit a snažit se navodit přátelskou atmosféru, která přijetí dítěte umožní. Pokud učitelka skutečně nezakročí proti řečem o tom, že dítě je hloupé,

protože se neumí domluvit, máme před sebou příklad selhání profesionálního i lidského.

Ředitelka soukromé MŠ Marta Marxtová se naopak přiklání k názoru, že dítěti s jazykovou bariérou je třeba pomoci. „Pro psychiku dítěte je velice důležité ulehčit mu přechod do cizího prostředí. Adaptaci dítěte do mateřské školy ře-

Dítěti s jazykovou bariérou je třeba pomoci. Předsudky do mysli takto starých dětí vkládáme velmi často my dospělí. Při utváření předsudků má velký význam napodobování vzorů dospělých autorit. Dítěti, které nerozumí, musí být učitelka zpočátku nablízku.

ším vždy individuálně – podle věku dítěte a jeho ochoty zapojit se do kolektivu. Často adaptace probíhá se zapojením rodiče do ranních her či činností. Při kontaktu s rodičem hledám společný jazyk dorozumění. Pokud jej nenajdu, snažím se domluvit s rodičem prostřednictvím překladatele nebo jiného rodiče stejné národnosti. Pro prvotní kontakt s dítětem si ve škole vytváříme slovníček nejjednodušších slov v rodném jazyce dítěte, aby nám mohlo elementárně rozumět: „Maminka přijde, neplač.“ „Vezmi si hračku.“ „Chceš jít za záchod?“

Černý není špinavý

I když má při utváření předsudků velký význam napodobování vzorů dospělých autorit, můžeme je, zvláště v případech předsudků vůči dětem tmavé pleti, klukům a holčičkám „nasažit do hlavy“, aniž bychom si to uvědomovali, a dokonce aniž bychom sami trpěli jakýmkoli rasovými předsudky. „Ty jsi celý černý, pojď se honem umýt a na nic tu nesahej!“ říkáme mnohdy důrazně. Černá barva je jednoznačně spojená se špinou, světlá s čistotou – v našem etnickém prostředí to samozřejmě má svou logiku. A tak se vlastně ani není co divit, když se při první setkání s černochem malé dítě domnívá, že má před sebou někoho hodně špinavého. Černý je i každý správný čert, který navíc ještě symbolizuje zlo. V pohádkách vůbec spolehlivě funguje spojení čisté = dobré a špinavé = ošklivé.

Pokud se v moderních pohádkách pokoušejí autoři různým způsobem nabourávat zažitě stereotypy, ukazuje se, že dětem nedělá problém přijmout genderově obrácené role, například princeznu vysvobozující prince, ale má-li být princezna coby kladná hrdinka špinavá, je to pro děti zásadní problém – špinavá princezna je automaticky špatná. O špině se v souvislosti s kladnými postavami v pohádkách zkrátka nemluví (a v romantických filmech jakbysmet – bílá košile akčního hrdiny zůstává navzdory dramatickým dobrodružstvím často bez poskvrny).

Není samozřejmě třeba upravovat pohádky ani zažitou symboliku dobra a zla, jen bychom si měli být vědomi toho, že pokud dítě ještě neví, že existují různé barvy kůže, může mu spojení černý – špinavý – zlý automaticky naskočit při prvním setkání s osobou tmavé pleti. A to je také nejvyšší čas k povídání na toto téma a odpovídání na otázky. Ve školce můžeme rizikům, která by mohla z této myšlenkové zkratky, jež dětem pomáhá zpřehledňovat a chápat svět, šikovně předejít zařazením prvků multikulturní výchovy. Jsou-li ve třídě zástupci jiných etnik a děti cizinců, měla by podle ředitelky Marxtové učitelka studovat

informace o komunitě, ze které dítě přichází, mít dostatek didaktického materiálu, jímž by poznatky a vědomosti názorně doplňovala.

„Naši“ jsou nejlepší

Každý člověk potřebuje někam a k někomu patřit a být přijímán. Je to důležité jak pro pocit bezpečí, tak pro utváření vlastního sebevědomí a sebehodnoty. V případě předškolních dětí to platí dvojnásob. Primární, nejdůležitější skupinou je pro ně samozřejmě rodina. Ale i třída v mateřské škole, učitelka, ostatní kluci a holčičky, herna s oblíbenými hračkami, šatna s vlastním obrázkem na botníku, zahrada s prolézačkami a pískovištěm, to je důležitá část světa, do níž dítě patří. Vlastní skupina je v jeho očích lepší než ostatní, protože se stává součástí jeho identity. „Moje školka je stejně lepší než tvoje,“ a „Naše paní učitelka je nejlepší,“ říkají kluci a holčičky – a pocit sounáležitosti s tím „lepším“ zvyšuje jejich sebevědomí a sebeúctu.

Pokud tedy máme ve třídě dítě, které se liší svým vzhledem (a případně má navíc ještě komunikační bariéru), měli bychom se snažit navodit situaci, kdy ho kolektiv vnímá jako svoji součást. A zároveň mu umožnit, aby se i ono samo cítilo jako součást širšího celku třídy. Zůstane-li dítě dlouho na okraji, může se cítit nechtěné a nepřijímané, což má samozřejmě negativní vliv na jeho sebeúctu. Tato situace ovšem může vzbudit i paradoxní „sebezáchovnou reakci“ – vznik předsudků vůči skupině, která mě odmítá: K těm nechci patřit, jsou zlí.

Jak na to

Marta Marxtová doporučuje nabízet dětem, které dobře nerozumějí česky, stejné činnosti jako ostatním, nenuťit je, nechat jim volný prostor a pozorovat, co je zajímavé, k jakým činnostem se postupně připojí, jaké mají dovednosti a podporovat je v nich. V každodenním provozu je vhodné opakuji se činnosti a předměty, s nimiž je dítě častokrát v kontaktu, znovu a znovu pojmenovávat. Doporučuje nejen dítě chválit, ale ukazovat jeho úspěch (porozumění instrukcím, zvládnutí českých slov) i ostatním klukům a holčičkám a společně se radovat z jeho pokroků. „Každé dítě se rádo hýbe (i to, které

nerozumí), proto je vhodné, zvláště v době adaptace, využívat her, které nevyžadují slovní doprovod, smyslové hry, při kterých se dají místo slov využít obrázky, hudební a pohybové hry (Orffovy hudební nástroje), vytleskávání, hra na tělo, osvojování jednoduchých pracovních a sebeobslužných činností,“ uvádí Marxtová. Při osvojování jazyka má velký význam názornost (obrázky, reálné předměty) i podpora komunikace mezi dětmi navzájem. Při hrách ve skupině, při dramatizacích apod. je vhodnější dávat takovému dítěti snadnější úkoly, aby mohlo zažít radost z úspěchu.

Dítěti, které nerozumí, musí být učitelka zpočátku nablízku a být připravena nonverbálně instrukci

Nakreslila
Emička Melicharová,
MŠ Hejnice.

vysvětlit, případně požádat o pomoc ostatní děti – tím se mohou zároveň navazovat i důvěrnější kamarádské vztahy mezi dětmi. ■

(s využitím materiálu *Multikulturní výchova v mateřské škole*, www.clanky.rvp.cz)

**Autorka je šéfredaktorkou časopisu
Psychologie dnes**